

DE KRAAMKAMER

Zuid-Afrikaanse zonaanbidders

Peter Knippels

De Irisfamilie komt wereldwijd voor en omvat ruim zestig geslachten en 1.800 soorten. Met enige regelmaat komen daar nieuwe soorten bij. Bekende vertegenwoordigers op het noordelijk halfrond zijn Iris en Crocus. Het zwaartepunt in de verspreiding ligt echter in zuidelijk Afrika, met name in het winterregengebied van Zuid-Afrika. Een aantal geslachten die hier voorkomen zijn Watsonia, Dierama, Gladiolus, Babiana, Romulea, Homeria, Lapeirousia, Sparaxis, Tritonia, Freesia, Ixia, Crocosmia, Hesperantha en Moraea.

Hier zouden interessante gewassen voor de Nederlandse bollenteelt en -handel tussen moeten zitten. Voor een aantal geldt dat al, zoals gladiol, fresia en Crocosmia. Vier minder bekende geslachten komen hier aan de orde: Hesperantha, Babiana, Romulea en Lapeirousia. Zoeken in boeken of op internet naar Hesperantha levert nauwelijks informatie op. Toch zijn er interessante soorten, bijvoorbeeld vanwege hun plantopbouw, bloemvorm en -tekening. Er zijn winter- en zomergroeiers. De bloemen zijn één à twee centimeter in doorsnede. Kenners van klassieke talen hebben uit de geslachtsnaam al het bloeitijdstip kunnen distilleren: in de namiddag tot in de avond. De witte Hesperantha rivulicala bloeit van de late namiddag tot tien uur 's avonds, vermoedelijk vanwege bestuiving door motten. De bloemen van laatbloeiende

soorten verspreiden een zoetige geur om de motten aan te trekken. Ook de witte kleur helpt hierbij. Interessanter zijn de eerder in de middag bloeiende *H. pauciflora* en *H. vaginata*. Dit laatste soort is in Zuid-Afrika een bedreigde plantensoort. Hij groeit onder meer rond Nieuwoudtville en wordt zo'n vijftien centimeter hoog. De bloemen, tot twee centimeter in doorsnede, zijn geel met zwarte toppen aan de binnenzijde van de bloem. Iets kleiner zijn de bloemen van de paarse *Hesperantha pauciflora*. Deze zijn aan de basis spitsler dan die van *H. vaginata*. Knollen, zaden of planten zijn nauwelijks te koop. Ook komen ze zeer beperkt voor in collecties van liefhebbers. Dit betekent misschien dat Hesperantha niets interessants heeft te bieden of moeilijk in cultuur gedijt. Bekender in teelt en handel is Babiana.

Ben de potentie om een 'commerciële knol' te worden: een mooie compacte plant, een bloeiwijze die iets langer is dan de bladeren en een sprekende, grote bloem of een aparte bloemvorm. Interessant zijn Babiana vanzyliae (wit-geel), B. sambucia (blauw-paars), B. rubrocynea (rood hart, blauwe toppen, heeft wat weg van een Geissorhiza) en B. disticha (geurend, roze-blauw met wat geel). Minder bekend is Lapeirousia, bijvoorbeeld *L. silenoides* en *L. jacquinii*. Lopend

Ben aantal selecties of variëteiten is in redelijke hoeveelheden te koop. De ongeveer zestig soorten komen voor in tropisch en subtropisch Afrika (ten zuiden van de Sahara). Kenmerkend zijn de knollen met vezelige of houtige vezels en de behaarde, korte bladeren die in een waaiervorm staan. De bloemvormen en -kleuren zijn divers. Enkele soorten heb-

Hesperantha vaginata

Lapeirousia jacquinii

foto 's Peter Knippels

Hesperantha rivulicala

door het veld valt *Lapeirousia silenoides* niet snel op. Het is een plantje minder dan tien centimeter. Toch is hij interessant. De driehoekige, succulente bladeren staan dicht op elkaar in drie rijen. Uit deze plant groeien diverse bloemstelen die elk een bloempje voortbrengen. Deze hebben een roze-paarse kleur, meer roze dan paars. *Lapeirousia jacquinii* doet eerder denken aan een *Pelargonium* dan aan een knolgewas. De bladeren hebben veel weg van *Statice*. *Romulea* is niet zo maar de volgende in het rijtje. De soorten van dit geslacht hebben bloemen met een duidelijk eigen ge-

zicht, *R. sabulosa* voorop. De tot vier centimeter grote bloemen zijn dieprood van kleur met een geel-zwart hart. De vorm heeft iets van een tulp. Het verspreidingsgebied van *Romulea sabulosa* is beperkt tot het gebied rond Nieuwoudtville en de wat zuidelijker gelegen West-Karoo. Eén ding hebben deze Irisachtigen uit het winterregengebied gemeen: ze gaan alleen open op een zonnige dag. Bij regen of somber weer is er voldoende te

Hesperantha pauciflora

zien in de velden, maar is het nauwelijks mogelijk de verschillende soorten te onderscheiden. *Babiana*'s stellen meer eisen dan alleen een lekker zonnetje. De bloemen gaan pas open als de temperatuur hoger dan 16 °C is.

Babiana rubrocynae

Babiana disticha

Romulea sabulosa